

LA UNIÓN CARTOGRÀFICA DEL COLLSACABRA AMB LES GUILLERIES (I)

Encara que sigui suaument o d'una forma imperceptible, els mapes influeixen en el “tarannà” de les zones que representen. Aquest és el cas de les comarques naturals del Collsacabra i les Guilleries i, més recentment, de la nova àrea que porta el nom de “vall de Sau”. Històricament, la cartografia del Collsacabra ha estat ajuntada amb la de les Guilleries. Així ho indiquen els mapes de principis del segle XIX, trobats al Centro Geográfico del Ejército i el *Plano de las Guillerias* de Juli Serra aixecat el 1888. Els successius mapes amb vocació excursionista (Llobet, Castells, Cardós...) així ho han refermat. D'aquesta forma s'han configurat algunes interdependències entre les dues comarques que caldria recuperar. En les darreres dècades aquesta relació ha anat minvant.

Cap a la unió cartogràfica

Les antigues comunicacions també han anat configurant el territori. Així, les tres grans poblacions Girona, Vic i Olot havien de tenir camins entre elles per al tràfic de persones i, en la seva justa mesura, de mercaderies. A més, s'ha de tenir en compte que els traçats de les vies antigues no han canviat substancialment fins al segle XX. Així, per comunicar Girona i Vic, la principal via anava per Granollers desviant-se pel Congost i la via secundària travessava el massís de les Guilleries. El camí de Girona a Olot -proper a les Guilleries i al Collsacabra- passava pel costat del Brugent o riera d'Amer, nom amb què apareix en cartografia del segle XIX. Finalment, el camí d'Olot a Vic sempre ha estat per dins de l'altiplà del Collsacabra. Aquestes orientacions de camins conformen un quadrilàter travessat horitzontalment per una línia: el camí de Girona a Vic per les Guilleries. A l'interior de l'àrea de dalt del quadrilàter, apareix una barrera horitzontal: els cingles del Collsacabra. A la cantonada de baix a l'esquerra hi ha el muntanyam del Montseny. Això ha comportat que la comunicació nord-sud que passi per dins de les Guilleries hagi estat poc important.

Tot això devia influir en l'aixecament dels mapes, ja que el coneixement de les comunicacions era molt important en tota estratègia militar. Així, diferents mapes militars de principis del segle XIX incorporen parts de les Guilleries i el Collsacabra. Ramon Folguera firma a Cardona, el 8 d'octubre de 1809, un mapa molt interessant que indica els principals camins per anar des de Vic fins a Hostalric i a Girona. El camí que passa pel Collsacabra s'inicia a Roda de Ter i s'acaba a Amer. Altres mapes de la mateixa època també mostren diferents parts de les Guilleries i el Collsacabra.

La unió cartogràfica de Juli Serra

Durant el segle XIX, els carlins trobaven refugi en llocs muntanyosos i feréstecs. Les Guilleries (protegides pel Montseny) eren properes a àrees poblades com Barcelona o Girona. Els exèrcits lliberals tenien dificultats en aquestes zones per la desconeixença del terreny a més de la desconfiança dels naturals de la zona, que normalment eren partidaris dels carlins. Això comportava dificultats per a la logística militar dels aparells de guerra (canons...) i risc a l'hora de endinsar-se en aquells paratges. Una forma de compensar aquesta desconeixença del territori era aixecar un mapa detallat. Així l'exèrcit espanyol va decidir aixecar el *Plano de las Guillerias*. Hi van participar diferents expedicions militars d'una de les quals formava part el tinent Juli Serra. Aquest militar va fer l'obreta *Las Guillerias*, que té molt interès per esbrinar els motius i les circumstàncies de l'aixecament del mapa de Juli Serra. Així, Juli explica que el treball es va dividir en dues àrees: la selvatana i l'osonenca.

Aquests antecedents ajudaran a entendre la cobertura del mapa de Juli Serra. D'entrada el mapa es va fer des de una perspectiva militar i, per tant, detalla tots els elements amb interès militar i representa amb detall els millors accessos a la zona. Les delimitacions del mapa segueixen

Croquis que manifiesta el terreno comprehendido entre los Caminos de Vich a Hostalrich pasando por Espinellas y Arbucias y de Vich a Girona pasando por Coll Saubra, alcuca e la Salud y Arner

Carabona 6 de Diciembre 1809
Folguera

Mapa dels camins de Vic a Hostalric i Girona, de l'any 1809.
Autor: Ramon Folguera Arxiu del Centro Geográfico del Ejército

bastant aquesta darrera pauta. Així, el Collsacabra hi és representat ja que hi passava la principal comunicació entre Vic i Olot amb les derivacions que portaven a Girona. Per nord-oest el mapa arriba fins a Vidrà i pel nord-est abasta fins a la vall de Llèmena. Les raons d'aquestes incisions també devien ser de caire militar. Possiblement, aquesta zona nord-est es va incloure per proximitat, pel fet que el final de la guerra dels Matiners va tenir lloc al Pasteral i el general carlí Ramon Cabrera tenia el quarter general a Amer.

El *Plano de les Guillerias* caldria anomenar-lo “El mapa del Montseny, les Guilleries i el Collsacabra”, de Juli Serra, 1888, ja que cobreix aquestes contrades. De fet, aquest mapa va condicionar la producció dels mapes excursionistes que van aparèixer posteriorment tot reforçant aquesta unió cartogràfica del Collsacabra amb les

Guilleries i creant interdependències. Això es veurà en el pròxim article que començarà amb el mapa de 1924 que apareix en el llibre *Les Guilleries*, del Centre Excursionista de Catalunya.

Josep Tarrés

Bibliografia seleccionada

- Folguera, Ramon (1809). Croquis que manifiesta el terreno comprendido entre los caminos de Caminos de Vich a Hostalrich y a Gerona. *Centro Geográfico del Ejército*, núm. 683 (38 x 29 cm.), Madrid.
- Serra, Juli (1888). El plano de las Guillerias 1:50.000. *Centro Excursionista de Catalunya*. Barcelona.
- Serra, Juli (1890). El plano de las Guillerias 1:20.000. *Centro Geográfico del Ejército*.
- Rams, Emili i Josep Tarrés (1999). La batalla del Pasteral dins “*Quaderns de la Selva*”, núm. 11, *Centre d'Estudis Selvatans*. Santa Coloma de Farners.
- Tarrés, Josep (2003). Aspectes sobre cartografia de les Guilleries. Un estímul per a l'estudi de les comunicacions dins “*Quaderns de la Selva*”, núm 15, *Centre d'Estudis Selvatans*.

Fragment del mapa de Juli Serra, a escala 1:20.000, de l'any 1888 corresponent als voltants de Tavertet.
Arxiu del Centro Geográfico del Ejército

